

ROKAY PÉTER: KRÓNIKATANULMÁNYOK

Debrecen, Ethnica kiadás, 1999 [2001], 235 l.

Az újvidéki egyetemen a középkori világtörténetet oktató professzor harmadik könyvével a második meglepetést szerezte a magyar középkorkutatásnak. Első könyve, a Maróti család történetéről szóló monográfia máig kéziratban van. Pedig a Délvidékhez kötődő nagybirtokos familia történetének bemutatása nem volna érdektelen a mai Jugoszlávia tudományossága számára sem. E munkája és sok tanulmánya okán a szakma Rokay Pétert a 14–15. századi magyar történet kutatói közé sorolta be. Második könyve rácafoltt erre a címkére, hiszen 1990-ben Újvidéken *Salamon és Póla* címmel 11. századi tárgyú monográfiát tett közzé. E munka délszláv vonatkozása már címéből kitetszik. Legfrissebb kötete 2001 szeptemberében 1999-es impresszummal jelent meg Debrecenben, és – amint ez előszavának kelte és a legutolsó hivatkozások alapján biztosan megállapítható – 1995-ben íródott. A meglepetés ezúttal a szerző tárgyválasztásában rejlik, aki ezzel belépett a krónikakutatók mindig is szűk – és sajnálatosan egyre fogyatkozó számú – kasztjába. Az ihletet ehhez előző könyve szolgáltatta, hiszen Salamonnal kapcsolatban nem kerülhette meg a magyar krónikás irodalom tanulmányozását. Ami azonban ott még Salamon történetével és főleg a király utóéletével állt szoros kapcsolatban, az most önálló életre kelt. Böven olvashatunk e munkájában is délszláv vonatkozá-

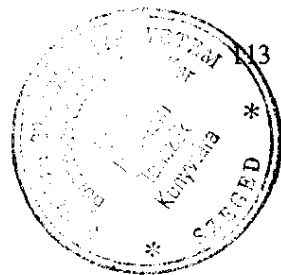
sokról, főleg a kisebb krónikák, ezen belül is a Frangepán-történet kapcsán.

Rögvest megállapítható, hogy Rokay „régí vágású” krónikakötetet publikált, olyasfélét, amilyeneket Domanovszky és mások készítettek száz évvel ezelőtt. E műfajra a filológia középpontba állítása, az egyes szövegek provenienciájának tisztázása, szövegállagok elkülönítése és a szöveg hagyományozás útjainak felfejtése a jellemző. Rokay a cseppet sem könnyű feladatnak magas szinten, nagy olvasottságról, éles szemről tanúságot szolgáltatva tett eleget. Vizsgálatának centrumában a 14. századi krónikakompozíció alkotóelemeinek tisztázása áll: a 11–12. századra vonatkozó törzsszöveg rekonstruálása, az ún. interpolációk kérdése, a *Képes Krónika* szerzőjének kiléte és végül két kisebb krónika (a *Müncheni* és a *Knauz*-) beható elemzése. Oly sok kiváló krónikakutató után is tudott számos új, eredeti és maradandónak tetsző megállapítást tenni. Nem egy kutató tűzhetné mottóul zászlajára azt, amit Rokay ekként fogalmazott meg: „hogyan egy szövegrész a korábbi szerkesztéshez (redakcióhoz) tartozik, önmagában még nem jelenti annak korabeli – mármint a benne leírt eseményekkel egykorú –, hibátlan és hiteles voltát” (74). Termékenyítően hathat a későbbi kutatásokra azon megfigyelés érvényesítése, hogy a Ladoméria királya cím nem lehet korábbi a 13. század elejénél (76). Igazi felfedezés

számba megy annak kimutatása, hogy a Knauzról elnevezett krónika szövegét – Gregoriánzi Pál neve alatt! – már Bél Mátyás kiadta, vagyis a Knauz-féle 1875. évi kiadás előtt 130 évvel nyomtatásban megjelent (136). Forráskritikait meghaladó, köztörténeti súlya van ama megállapításának, hogy a *Knauz-krónika* egyedülállóan tekintett tudósításai nem önállóak (161), azaz nem rendelkeznek önálló forrásértékkel. Igazolja, hogy a *Knauz-krónika* forrásul használta Rogerius munkáját, illetve annak 15. századi pótlását (167). Még hosszasan lehetne idézni a szerző árnyalt, finom, nagy filológiai akribiával tett, mértékadó megállapításait; itt csupán két olyan feltevését emelem ki, amelyek szerfelett érdekesek és további vizsgálatot igényelnek. Az egyik szerint a *Müncheni Krónika* szövegéből olyan következtetésre lehet jutni, hogy létezett olyan forrásmű, amely a *Képes Krónika* és Mügeln Henrik krónikája szövegét együtt tartalmazta (120). A másik, ezzel szoros kapcsolatban álló feltevés szerint kellett lennie olyan szövegnek, amely a *Képes Krónika* és Mügeln krónikája között foglalt helyet, és a szövege alapján nem jelentős *Müncheni Krónika* szövegfilációs szempontból ez a legfontosabb tanúsága (128).

A krónikakutatók szűk táborára az átlagosnál is fokozottabb mértékben jellemző az elődök eredményeivel való egyet nem értés, ami a téma erősen individuális jellegével, az eredmények szinte ellenőrizhetetlen voltával kapcsolatos. Ennek alapján kiváltképpen nem meglepő annak hangoztatása: számos olyan pont található Rokay könyvében, amellyel a recenzens nem ért egyet. Ilyen mindjárt a munka egyik fundamentális részét képező fejtegetés az interpolációk természetéről. Hogy

itt valóban probléma lappang, az formállogikai ellentmondásból is kitetszik: Rokay egyfelől igen indokoltnak tartja azon megállapításomat, miszerint egyedül elemzések dönthetnek a rövidebb szöveg (törzsszöveg) és az interpolációk kapcsolatáról, másfelől viszont maga kategorikusan azt az álláspontot képviseli, hogy az interpolációk egyetemlegesen későbbiek és más szerző(k)től származtathatók, mint a törzsszöveg (14, 76. stb.). Ugyancsak áthidalhatatlan a köztünk levő ellentét a tekintetben, hogy mily mértékben látjuk realitását az eredeti szövegek rekonstruálásának. Magam e vonatkozásban – többszöri átdolgozást, elhagyást és bővítést tétélezve fel – szkeptikus vagyok, Rokay viszont optimista, hosszú oldalakon keresztül mutatja be azt, hogy mily keveset változott a törzsszöveg megírásától ránk maradásáig. Igen megtisztelő számomra, hogy ezen – saját megállapításaimmal ellentétes – munkájához Rokay egy, pályám elején tett, ám mai napig vallott megállapításomat tekinti vezérfonalnak, azt ti., hogy a krónikában a 11. század második fele eseményeinek elmondásában egy és több herceget említő részek közül az egy *dux*ot említők tekinthetők a korábbiaknak és hitelesnek (20–21, 74), kételyem legfeljebb amiatt lehet, hogy szabad-e ezt a véleményt a krónikakutatásban, ahol a szövegek alakításában én többszöri átdolgozást, szövegváltoztatást tétélezek fel, oly mértékben abszolutizálni, amint a szerző tette. Nem oszthatom Rokay álláspontját abban, amit a *Képes Krónika* szerzője személyéről elmondott (106–114). Bár okfejtése vitathatatlanul szellemes, de e ponton nagy valószínűséggel téves. Kár erőltetnie Marcus *velencei* voltát, amikor maga idézi, hogy Marcus kimerítő *magyar* törté-

netet írt, legalábbis Baranyai Decsi János szerint Thuróczy János egész anyagát tőle vette.

Persze, tárgyából adódóan nem könnyű olvasmány Rokay Péter új könyve, sok szövegpárhuzam nehezíti a folyamatos olvasást, de aki végigragja magát a veretes stílusban írt munkán, nem kevés szellemi

élményt kap érte cserébe. Azt kívánjuk, hogy a Vajdaságban a magyar középkortudományt egymagában képviselő Rokay Péter professzor negyedik könyvével is akkora meglepetést okozzon a szakmának, mint a másodikkal és a most ismertetett harmadikkal tette.

Kristó Gyula

LUKÁCS ISTVÁN: DRAMATIZIRANI KAJKAVSKI MARIJIN PLAČ IZ ERDELJA – DRAMATIZÁLT KAJ-HORVÁT MÁRIA-SIRALOM ERDÉLYBŐL, 1626

Budimpešte, Slovenika Hrvatska Samouprava, 2000, 257 l.

Lukács István könyve bizonyára felkelti minden, a régi magyar irodalommal, közelebbről a drámával foglalkozó kutató érdeklődését, szerzője ugyanis az erdélyi Mikháza ferences rendházának egyik régi könyvébe utólag bekötött, kéziratos, 1626-ban írt, kaj-horvát nyelvű passiójáték felfedezéséről és a régi horvát irodalomban elfoglalt helyéről számol be. A kétnyelvű kötetet tartalmaz, horvát és magyar nyelvű bevezető tanulmány indítja, s ezt a kaj-horvát nyelvű dráma szövegének kritikai kiadása követi. A magyar nyelvű tanulmány pontos fordítása a horvátnak, s ezt az irodalomjegyzék követi, majd a *Függelék*, amelynek első részében összehasonlítja a szerző a Picić-féle, 1471-ben keletkezett Mária-siralom szövegének részleteit, sorait a most felfedezett Knezajic-féle Mária-siralom azonos részleteivel, soraival. A *Függelék* második részében már egyes sorok magyar fordítását is olvashatjuk.

A közölt dráma kézirata jelenleg a csíksomlyói ferences rendházban található, mégpedig Guido de Monte Rocherius *Manipulus curatorum* című, Strassburgban

1499-ben kiadott műve egyik példányában. A mikházi kötet, possessor-bejegyzése szerint, 1622-ben Andreas Knezajic tulajdonában volt.

A versben írt dráma kézirata összesen 882 sort tartalmaz. A sorokat szerzője felező nyolcasban írta, valószínűleg papírtakarékosság miatt minden sorban azonban két felező nyolc szótagos sor található. Ha felező nyolcas sorokban adta volna ki Lukács a verses művet, akkor a szöveg terjedelme megduplázódott volna. A szöveg kiadója azonban – véleményem szerint helyesen – alkalmazkodott a kézirat sortördeléséhez, s így belső rimekkel ellátott 16 szótagos sorokban jelentette meg a drámát. A dráma szerzője ugyanaz az Andreas Knezajic, aki possessorként már nevét rögzítette a könyv elején. A dráma kézirátát 1626. március 2-án fejezte be ezzel a záradékkal: „Finis per me Andreaß Kneßajich 2. die Martij Anno salutis 1626”.

Lukács István bevezető tanulmányában az alábbi kérdésekről ad számot: először bemutatja a kéziratot, majd részletesen tárgyalja a *planctus* műfajával kapcsolatos